

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

Морфологія українських південнобессарабських говірок

1. Основна інформація про дисципліну

Тип дисципліни: вибіркова Форма контролю: залік

Освітній ступінь: бакалавр

Для спеціальностей: 035 Філологія, 014 Середня освіта

Обмеження для вибору: відсутні

Кількість кредитів (годин): 4 (денна форма: 120 год.: 26 - лекції; 22 - семінарські; 72 - самостійна робота; заочна форма: 120 год.: 6 - лекції; 6 - семінарські; 108 - самостійна робота).

Мова викладання: українська

Презентаційні матеріали:

https://drive.google.com/drive/folders/1_QzqjkRduDxeq6xLE2EvOAh95Xi7VrJH?usp=sharing

2. Інформація про викладача

ПІБ: Колесников Андрій Олександрович

Науковий ступінь, вчене звання, посада: д.філол.н., доцент, завідувач кафедри української мови і літератури

Кафедра: української мови і літератури

Робочій e-mail: akolesnykov2015@ukr.net

Години консультацій на кафедрі: вівторок 14.00 – 15.00

3. Цілі дисципліни та результати навчання

Предметом вивчення навчальної дисципліни є морфологічний рівень українських новожитних говірок полімовного ареалу межиріччя Дністра і Дунаю.

Мета викладання навчальної дисципліни – розвинути інтерес студентів до вивчення територіальних варіантів державної мови; поглибити знання майбутніх філологів з морфології української мови; ознайомити з основними відмінностями українських південнобессарабських говірок на морфологічному рівні; підготувати майбутніх учителів української мови до педагогічної діяльності в ситуації тісного контактування носіїв різних українських діалектів.

Результати навчання. Прослухавши цей курс, здобувачі освіти **опанують знання** про:

- діалектну морфологію як розділ діалектології;
- особливості та наукову інтерпретацію морфологічного рівня українських говірок;
- методи збирання і дослідження діалектного морфологічного матеріалу;
- відмінності українських південнобессарабських говірок на морфологічному рівні.

Під час вивчення курсу здобувачі освіти зможуть оволодіти **вміннями і навичками**:

- аналізувати різні джерела вивчення морфології говорів;
- здійснювати морфологічний аналіз зразків діалектної мови як у давніх, так і в новіших записах;
- встановлювати генезу і динаміку діалектних морфологічних явищ української мови;
- аналізувати місцеві записи, зроблені студентами чи викладачами за допомогою звукозаписувальної апаратури для виявлення помилок, зумовлених діалектним оточенням;
- визначати можливі види роботи для усунення діалектних помилок;

- виявляти й аналізувати діалектизми у творах художньої літератури, зокрема у тих, що вивчають в ЗЗСО;
- використовувати набуті знання у професійному спілкуванні;
- співпрацювати з носіями різних українських діалектів роботи.

4. Зміст дисципліни

Тема 1. Діалектна морфологія як наука і навчальна дисципліна. Діалектна морфологія як навчальна дисципліна. Предмет і завдання курсу. Діалектна і літературна морфологія української мови: інтегральне та диференційне. Значення дослідження морфології українських діалектів. Джерела вивчення морфології територіальних діалектів – жива народна мова, фольклорно-етнографічні записи.

Тема 2. З історії вивчення морфології українських говорів. Перші відомості про морфологію говорів української мови (О.Павловський, О. Шафонський). Морфологічні ознаки говірок у перших класифікаціях українських діалектів (М. Максимович, І. Вагилевич, Я. Головацький). Значення праць О.О.Потебні для розвитку української діалектної граматики. Місце морфологічних рис українських говірок у працях А. Кримського, В. Ганцова, І. Зілинського. Відомості з морфології українських діалектів у працях І. Г. Верхратського та І. А. Панькевича.

Тема 3. Сучасні дослідження з діалектної морфології. Морфологічні риси українських говірок у синтетичних працях Ф.Т. Жилка, С.П. Бевзенка, І.Г. Матвіяса. Традиційні дослідження морфології діалектів (З. Л. Омельченко, М. І. Сюсько). Аспектні дослідження з морфології діалектів (Н. Д. Черкес, Н. Б. Бекеш). Описові студії з діалектної граматики з використанням моделі-матриці (Л. В. Рябець, М. І. Зубрицька, М. С. Делюсто). «Атлас української мови» як джерело вивчення морфології українських діалектів. Лінгвогеографічні дослідження К. Ф. Германа, А. О. Колесникова. Сучасний граматичний портрет діалектів (П.Ю. Гриценко).

Тема 4. Українські південнобессарабські говірки: історія та сьогодення. З історії дослідження українських південнобессарабських говірок (студії В.П. Дроздовського, А.М. Муқан, Т.П. Заворотної, П.Ю. Гриценка). Стан вивчення українських говірок ареалу. Українські південнобессарабські говірки старішої формації (південнобессарабський, буковинсько-подільський, слобожанський, середньонадніпрянський типи). Специфіка говірок новішої формації (закарпатський і західнополіський типи).

Тема 5-6. Частини мови та граматичні категорії в українських південнобессарабських говірках. Іменник. Словотворення іменників. Рід, число, відмінок іменників. Словозміна іменників. Неповнота парадигми і лакунарність у субстантивній словозміні, синтагматична парадигматика. Прикметник. Словотворення прикметників. Словозміна прикметників. Ступені порівняння прикметників. Займенник. Числівник. Прислівник. Займенникові прислівники. Номінативні прислівники. Предикативні та модальні прислівники. Ступенювання прислівників. Дієслово. Словотвірні, формотвірні і лексико-граматичні ознаки дієслова. Словозміна дієслова. Дієприкметник і дієприслівник. Службові слова та вигуки. Прийменник. Сполучник. Частка. Інтер'єктив.

Тема 7. Методи і прийоми опису морфології українських південнобессарабських говірок. Джерела вивчення діалектного мовлення. Описовий і лінгвогеографічний методи вивчення говірок ареалу. Польове дослідження говірок ареалу. Діалектна текстографія як прийом дослідження переселенських говірок. Питальник як засіб перевірки свідчень діалектних текстів і основа картографування. Евристичний потенціал суперечливих відомостей текстів і програми.

Тема 8. Динаміка морфології українських південнобессарабських говірок. Два вектори динаміки морфології українських південнобессарабських говірок. Збереження і розвиток VS редуція діалектних і національних рис. Питання необхідності збереження українських говірок в ареалі. Удержавлення української мови як засобу міжнаціонального спілкування в полімовній Південній Бессарабії.

5. Політика курсу

Відвідування навчальних занять.

Згідно з «Положенням про порядок оцінювання рівня навчальних досягнень студентів в умовах ЄКТС в ІДГУ» студенти мають обов'язково бути присутніми на семінарських заняттях. Студент, який з поважних причин, підтверджених документально, був відсутній на практичному занятті, має право на відпрацювання у двотижневий термін після повернення до навчання. Студент, який не використав надане йому право у встановлений термін або пропустив заняття без поважних причин, отримує за кожне пропущення заняття 0 балів. Студенти, які навчаються за індивідуальним графіком, мають в повному обсязі виконати додаткові індивідуальні завдання, попередньо узгодивши їх з викладачем. Присутність на модульній контрольній роботі є обов'язковою. У випадку відсутності студента на проміжному контролі з поважної причини, підтвердженої документально, йому призначається інша дата складання модульної контрольної роботи.

Академічна доброчесність.

Студенти мають дотримуватись правил академічної доброчесності відповідно до «Кодексу академічної доброчесності та корпоративної етики ІДГУ». Наявність академічного плагіату в студентських роботах є підставою для виставлення негативної оцінки. Списування студентів під час проведення модульної контрольної роботи є підставою для дострокового припинення її складання та виставлення негативної оцінки.

Використання технологій штучного інтелекту.

Використання технологій штучного інтелекту не передбачено.

6. Контрольні заходи та критерії оцінювання

Шкала та схема формування підсумкової оцінки

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного контролю. Під час поточного контролю оцінюються відповіді студента на семінарських заняттях та результати самостійної роботи. Шкала оцінювання та нарахування балів за поточний контроль відбувається відповідно до «Положення про порядок оцінювання рівня навчальних досягнень студентів в умовах ЄКТС в ІДГУ».

Форма проміжного контролю

Модульна контрольна робота проводиться у формі комп'ютерного тестування (за допомогою сервісу Google Forms) та включає 30 тестових завдань різних типів.

Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною

	літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

Критерії оцінювання індивідуальних завдань

Вид	Максимальна кількість балів
Індивідуальне науково-дослідне завдання	5
Презентація	5
Реферування наукових праць	5

Оцінювання *ІНДЗ* здійснюється за такими критеріями: правильність складання та оформлення, наявність всіх компонентів у вступі, відповідність вимогам академічного письма. Критеріями оцінювання *презентації* є повнота, технічна якість висвітлюваного матеріалу, рівень обізнаності студента в означеній проблемі. Критеріями оцінювання *анотування та реферування наукових праць* є вміння обирати головні тези зі статті, стисло описувати зміст та основні результати дослідження.

Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

30 правильних відповідей на тестові завдання (100%) – «відмінно»; 22–26 правильних відповідей на тестові завдання (73%–87%) – «добре»; 15–18 правильних відповідей на тестові завдання (50–60%) – «задовільно»; менше 15 правильних відповідей на тестові завдання – «незадовільно».

Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного контролю.

7. Основна література та інформаційні ресурси

1. Гриценко П. Ю. Межиріччя Дністра і Дунаю у світлі лінгвістичної географії (стан і пріоритети). Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного університету. 2006. Вип. 21. С. 3–16.
2. Колесников А. О. Атлас українських говірок межиріччя Дністра і Дунаю. Ізмаїл: ІРБІС, 2016.
3. Делюсто М. С. Типологія говірок межиріччя Дністра і Дунаю: Навчально методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Ізмаїл: РВВ ІДГУ, 2012. 64 с.
4. Колесников А. О. Морфологія українських південнобесарабських говірок: генеза і динаміка : монографія; відп. ред. П. Ю. Гриценко. Ізмаїл : «СМИЛ», 2015. 676 с.
5. Колесников А. О. Генеза українських південнобесарабських говірок у світлі перейменування топонімів ареалу. Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія. 2023. Том 2 № 50. С. 230-236.<http://visnyk-philology.uzhnu.edu.ua/issue/view/17417>
6. Колесников А. Парадигмологія української мови: теоретичні питання: навчальний посібник. Ізмаїл: «ІРБІС», 2020. 204 с.
7. Українська мова. Енциклопедія. К., 2007. 684 с.

Затверджено на засіданні кафедри української мови і літератури протокол № 8 від 12 січня 2024 р.